

Tècniques d'expressió gràficoplàstica

La matèria de tècniques d'expressió gràficoplàstica pretén estimular l'alumnat en la descoberta del món gràfic plàstic i visual i amb aquesta finalitat el dota, durant el procés d'ensenyament i aprenentatge, d'eines, recursos, estratègies i metodologies. Pretén també despertar la creativitat, trencar esquemes i estereotips i convidar l'alumnat a renovar l'entorn o fer una nova mirada envers l'entorn, amb esperit crític, positiu i reflexiu, obrint noves possibilitats d'interacció i comunicació.

Al llarg de la història, l'art .en tots els seus vessants. ha estat sempre present com a mitjà per expressar sentiments, emocions, necessitats i preocupacions vinculades a l'entorn social i cultural. Les manifestacions artístiques són una eina i un mitjà d'introspecció per a l'ésser humà que l'acompanya en el seu creixement personal, per tant, l'alumnat en la seva descoberta pot experimentar canvis personals i establir noves maneres de comunicar-se, d'expressar-se i de relacionar-se.

Els continguts de la matèria estan pensats amb la finalitat d'afavorir i facilitar la creativitat, tot fent noves interpretacions i descobertes, producte de la pròpia imaginació i de la relació d'aquesta amb l'entorn real, tot incorporant les experiències i els coneixements adquirits en aquest procés.

A causa de l'amplitud de l'espai que s'ha d'explorar i de l'abast dels recursos, es tracta de subministrar a l'alumnat una selecció de continguts, fets i manifestacions artístiques rellevants d'artistes significatius, alhora que es faciliten les eines, els materials i les tècniques gràficoplàstiques i visuals adients per analitzar, valorar i realitzar obres.

Es tracta, en definitiva, de crear un espai ampli on tinguin cabuda nous processos d'ideació i creació, mitjançant la investigació i la recerca rigorosa, tot experimentant i descobrint nous camins; en definitiva, crear un espai obert a noves experiències que tingui en compte la diversitat cultural, on l'alumnat pugui expressar-se amb llibertat i respecte i pugui comprendre i aplicar la transversalitat de la matèria, creant moments de trobada i intercanvi.

Competències específiques de la matèria

La matèria de tècniques d'expressió gràficoplàstica comporta el domini de conceptes, procediments i actituds relacionats amb la competència en el domini teoricopràctic de les tècniques i els procediments de la producció artística, la competència en la sensibilitat estètica, la competència en la creativitat artística i la competència cultural artística.

La competència en el domini teoricopràctic de les tècniques i els procediments de la producció artística està focalitzada en el coneixement teoricopràctic de tècniques plàstiques i visuals de producció artística. També incorpora una sèrie d'actituds indispensables en el procés de treball creatiu: la recerca, l'organització, l'anàlisi de la informació, el rigor, la destresa, la perseverança, la disciplina i el sentit crític.

La competència en la sensibilitat estètica s'entén com la facultat de percebre les qualitats plàstiques de les formes de l'entorn per tal de comunicar-les gràficament amb el llenguatge visual i plàstic. Aquesta competència permet identificar els valors sensorials, formals i expressius d'un conjunt de dades visuals i actua com a estimulants per a l'acostament a fenòmens estètics que impulsin i desenvolupin sensacions noves.

La competència en la creativitat artística es manifesta en la recerca per part de l'alumnat d'una plasmació original dels propis pensaments, emocions i sentiments. A partir del domini i la maduració del llenguatge bàsic corresponent a tècniques i procediments propis de la matèria, es tracta d'obrir nous camins d'introspecció i d'experimentació que estimulin la creativitat, que incorporin nous recursos expressius i que connectin amb altres tipus de llenguatges (sonors, verbals, corporals, visuals, tecnològics, etc.), ajudant així a la integració de les diferents àrees de coneixement en el desenvolupament de la personalitat de l'alumne/a.

Finalment, la competència cultural artística s'entén com la capacitat de conèixer, comprendre, apreciar i saber analitzar des del seu context social i cultural, obres gràficoplàstiques i visuals a partir dels diferents codis artístics emprats en cada època. Inclou la reflexió crítica envers aquestes obres, com a manifestacions artístiques amb una vàlua estètica intrínseca, i dels seus valors tècnics i funcionals, així com de la seva consideració com a productes culturals i socials, mantenint una actitud respectuosa envers les diferents manifestacions com a part del patrimoni de la humanitat.

Contribució de la matèria a les competències generals del batxillerat

La matèria de tècniques d'expressió gràficoplàstica contribueix en diferent mesura a assolir les competències generals del batxillerat. Pel que fa a la competència comunicativa, estableix les bases del llenguatge gràficoplàstic i visual perquè l'alumnat expressi oralment, per escrit i amb l'ús de les eines gràficoplàstiques, fets, conceptes, emocions i sentiments de manera creativa i també reflexioni sobre la dimensió ètica d'aquests processos.

La matèria també contribueix a adquirir la competència en recerca i competència digital, ja que la recerca es desenvolupa en la ideació i l'experimentació de propostes artístiques, incorporant les noves tecnologies si escau. També col·labora a la competència en el coneixement i interacció amb el món, ja que, a partir de l'observació i comprensió de l'entorn que ens envolta, tant a nivell físic com de les relacions socials, podem obrir-nos a la descoberta i implicació en les manifestacions culturals i artístiques més properes, respectant la diversitat cultural i de gènere i el patrimoni artístic. Les arts plàstiques es mouen en un marc natural i cultural comú de referència a l'abast de l'alumnat. Els elements de què parteixen els alumnes per elaborar propostes creatives són de l'entorn proper i el fet d'observar, modificar, reinterpretar i relacionar-los per trobar noves possibilitats, li fa comprendre críticament la realitat social, geogràfica i cultural que l'envolta.

Finalment, la matèria també col·labora a l'adquisició de les competències personals i interpersonal: en establir un diàleg sobre diferents propostes artístiques es contribueix a la formació de l'alumnat com a persones i ciutadans i dóna pautes per a la seva orientació vocacional.

Estructura dels continguts

Els continguts de tècniques d'expressió gràficoplàstica s'estructuren en quatre blocs: Anàlisi i evolució del llenguatge visual i plàstic com a canal de comunicació; Tècniques i procediments gràficoplàstics; Interrelacions entre els diferents llenguatges; i El procés en la creació artística.

El primer bloc destaca la dimensió comunicativa que té i ha tingut el llenguatge visual i plàstic. El segon bloc basa els continguts en l'aprenentatge teòric i pràctic de les diferents tècniques i procediments gràficoplàstics. El tercer bloc posa èmfasi en les relacions que, sobretot en època contemporània, s'estableixen entre els diferents llenguatges i la necessitat d'un aprenentatge pluridisciplinari i, finalment, el quart bloc incideix en la creació plàstica com a procés.

Aquests blocs estan configurats perquè es treballin i desenvolupin de manera transversal. Hi ha apartats que són essencials per entendre continguts posteriors, però cal també aprofitar aquells moments espontanis que es deriven d'esdeveniments quotidians i relacionats amb experiències personals de l'alumnat, i fets o manifestacions culturals temporals, que poden esdevenir una ocasió ideal i propícia per desenvolupar alguns dels continguts proposats.

Connexió amb altres matèries

Es podrien establir lligams entre les tècniques gràficoplàstiques i gairebé totes les matèries de la modalitat d'arts (arts plàstiques, imatge i disseny), si bé les connexions més estretes tenen lloc amb el dibuix artístic, el volum i el disseny, pel que fa als processos creatius i tècnics, a l'esbós com a mitjà d'ideació, a la representació de les tres dimensions sobre el pla i a la producció de cossos volumètrics.

La matèria també connecta amb la història de l'art en relació amb els referents d'obres artístiques ubicades en el seu context que proposa, sense que en cap cas es tracti de fer un recorregut històric de la producció plàstica i visual.

Tots els llenguatges comparteixen uns processos comunicatius comuns i tots ells poden ser font d'inspiració o formar part de manera activa de la producció plàstica. En aquest sentit, les tècniques gràficoplàstiques connecten també amb la matèria de cultura audiovisual, pel fet que es tracta de llenguatges de comunicació no verbal, però també amb els processos de creació, el coneixement de l'estructura i configuració del cos humà i l'expressió i comunicació en l'espai.

Aquestes relacions són extensives a altres matèries de la modalitat d'arts (arts escèniques, música i dansa), ja que en moltes de les noves tendències de l'art contemporani (*body art* –art corporal–, *performance*, *videoart*, etc.) les fronteres

entre matèries com tècniques d'expressió gràficoplàstica, volum, disseny, dibuix artístic, cultura audiovisual o arts escèniques, són gairebé inexistents. També es poden establir contactes amb matèries d'altres modalitats, com la tecnologia industrial, en el cas de la modalitat de ciències i tecnologia.

Pel que fa a les matèries comunes, la matèria es relaciona amb les llengües, atès que comparteixen uns jocs comunicatius comuns, els quals poden ser font d'inspiració o formar part de manera activa de la producció plàstica.

Consideracions sobre el desenvolupament del currículum

En el desenvolupament del currículum s'hauria de fomentar el vessant pràctic, amb materials i tècniques variades, i l'experimentació de diversos llenguatges artístics. Caldria estimular els processos de creació i la metodologia del treball per projectes per tal de potenciar la recerca a partir de vies diversificades d'expressió, proposant activitats interdisciplinàries on es posi èmfasi en el fet comunicatiu per mitjà d'altres llenguatges (verbal, musical, teatral, dansa, etc.). El contacte amb professionals i artistes, la participació en projectes artístics propers, les visites culturals on es pugui observar i gaudir directament de les obres plàstiques i visuals, són necessaris per enriquir la formació de l'alumnat.

Així, és necessari sempre un espai específic per als continguts teòrics on s'utilitzi un catàleg extens i significatiu d'obres de referència. L'adquisició del vocabulari específic i del desenvolupament de les capacitats d'expressió verbal es podria fer a partir de l'anàlisi d'aquestes obres o de les que es generin a l'aula, fomentant una actitud de respecte vers les creacions d'altri.

Com ja s'ha dit, cal atorgar la mateixa importància a l'avaluació dels processos particulars que segueix cada alumna/e en la realització de les propostes que als resultats obtinguts. La valoració de manera conjunta de processos i resultats contribueix a la formació integral de l'alumnat.

OBJECTIUS

La matèria de tècniques d'expressió gràficoplàstica del batxillerat té com a finalitat el desenvolupament de les capacitats següents:

1. Conèixer i valorar els recursos expressius i comunicatius que proporcionen les diferents tècniques d'expressió gràficoplàstica i visuals, aplicades en suports bi i tridimensionals.
2. Escollir i utilitzar de manera adequada els materials i les tècniques adients en el procés de realització d'una obra, aprofundint en els valors formals, expressius i comunicatius que es vol aconseguir.
3. Planificar i seguir, d'una manera activa i responsable, processos de treball d'acord amb una intenció o proposta prefixada, tot desenvolupant de manera coherent les fases del procés: recollida d'informació, maduració de la idea, esborranys, proves tècniques i de materials, realització de l'obra definitiva i, si escau, valoració de resultats i processos.

4. Experimentar en la integració de tècniques diverses, tant convencionals com tecnològiques, en el projecte artístic, investigant nous formats i suports en la realització de l'obra, prenent consciència dels nous valors estètics que es generen.
5. Desenvolupar la capacitat creativa i comunicativa mitjançant l'exploració en els diferents llenguatges artístics (plàstics, visuals, sonors, tàctils, gestuals, etc.), evidenciant les interrelacions que es generen i les que hi ha hagut al llarg de la història.
6. Harmonitzar les experiències cognoscitives i sensorials de les diferents matèries afins que conformen la capacitat per emetre valoracions constructives i potenciar la capacitat d'autocrítica per desenvolupar el sentit estètic.
7. Mostrar respecte i interès envers les persones, les obres i l'entorn i context on es generen, amb predisposició a l'intercanvi d'opinions, experiències, i col·laboracions davant de manifestacions artístiques i culturals diverses.
8. Conèixer l'evolució de les diferents tècniques al llarg de la història, analitzant el context sociocultural en què es van generar i utilitzar, valorant-ne l'herència actual i les noves aportacions.
9. Analitzar formalment i plàsticament diferents obres artístiques, tenint en compte les tècniques, els suports, els materials i el context en què s'han realitzat, emprant amb propietat la terminologia pròpia de la matèria.
10. Comportar-se a l'aula taller de manera responsable, tenint cura d'estris, material i instal·lacions. Col·laborar de manera activa, oberta i responsable en els treballs en grup i analitzar de manera constructiva els resultats d'aquells treballs o dels treballs d'altri.

CONTINGUTS

Anàlisi i evolució del llenguatge visual i plàstic com a canal de comunicació

- Identificació i caracterització dels elements bàsics del llenguatge visual i plàstic: punt, línia, pla, taca, forma, color, textura visual i tàctil, equilibri, moviment, pes visual, direccions, ritme, proporcions, simetria.
- Descripció i explicació de l'evolució històrica dels components tècnics i metodològics de les obres visuals i plàstiques: de la tradició a les noves tecnologies de captació, manipulació i generació d'imatges.
- Identificació dels materials, tipus de suport i de la tècnica emprada en diferents obres visuals i plàstiques, històriques i presents. Reflexió sobre els referents del context que condicionen el procés i el resultat final de la producció.
- Valoració del llenguatge visual i plàstic com a generador d'emocions i del seu ús terapèutic.

Tècniques i procediments gràficoplàstics

- Identificació i caracterització de les tècniques i els procediments de producció de l'obra única.
- Identificació i caracterització de tècniques generadores d'imatges seriadades o reproductives.
- Reconeixement de materials (pigments, aglutinants i dissolvents), eines, suports i formats no convencionals en diferents manifestacions artístiques contemporànies.
- Establiment de relacions amb llenguatges plàstics associats (il·lustració, còmic, grafit, fotografia, videoart, escenografia, entre altres).

Interrelacions entre els diferents llenguatges

- Reconeixement de moviments i artistes on conflueixen i s'experimenten diferents tipus de llenguatges artístics.
- Establiment de relacions entre plàstica, imatge, música, expressió corporal i verbal. Valoració de l'experimentació i creació a partir de la simbiosi i interrelació entre els diferents llenguatges.
- Experimentació de sistemes discursius en l'actuació plàstica bidimensional i tridimensional d'acord amb finalitats comunicatives diverses.
- Ús de tècniques de relació, associació, comparació, analogia, metàfora, amb diferents materials, llenguatges i referents, en la creació artística.

El procés en la creació plàstica

- Valoració de l'organització i el seguiment d'una metodologia de treball en la creació plàstica. Anàlisi dels processos i recursos necessaris per a la realització dels projectes. Valoració del paper de l'atzar i el joc en el procés de creació.
- Aplicació del sistema projectual genèric per trobar respostes renovadores i creatives als problemes plantejats. Valoració de la noció de procés com a obra per si mateix.
- Aplicació dels principis compositius, estructurals i expressius bàsics en la resolució i presentació de projectes, utilitzant els elements bàsics del llenguatge visual i els mitjans gràficoplàstics adequats a la projectació i els seus codis tècnics, aplicant quan escaigui les tècniques informàtiques i multimèdia.
- Experimentació a partir de l'actuació directa sobre la matèria i en l'espai. Constatació i reflexió sobre els problemes de sostenibilitat en l'àmbit de la realització d'obres artístiques. Valoració de la reutilització de materials i reciclatge en la creació artística.

- Responsabilitat en relació amb les intervencions sobre entorn, cossos i objectes, cura dels espais i eines i observació de les normes bàsiques de seguretat. Predisposició per al treball en equip, mostrant iniciativa personal i respecte per les produccions d'altri.

Connexió amb altres matèries

Dibuix artístic

- Elements del llenguatge plàstic i tècniques graficoplàstiques.
- L'esbós com a mitjà d'ideació.

Dibuix tècnic

- Sistemes de representació de les tres dimensions.

Cultura audiovisual

- Videoart.
- La fotografia com a eina de treball i com a testimoni del fet artístic.

Disseny

- La bidimensió (objecte).
- La tridimensió (espai habitable, urbanisme, paisatgisme).

Volum

- Elements del llenguatge plàstic.
- Tècniques i processos creatius.
- Tècniques d'aplicació del color.

Història de l'art

- Caracterització dels components funcionals, expressius i comunicatius de la imatge, l'objecte i l'espai.
- Respecte i valoració del patrimoni artístic.

Anatomia aplicada

- Coneixement de l'estructura i configuració del cos humà.

Arts escèniques

- Elements del llenguatge plàstic i la seva interrelació.
- Expressió i comunicació a l'espai.
- Relacions i vinculacions socioculturals entre les diferents arts al llarg de la història.

Tecnologia industrial

- Tècniques de producció d'objectes tridimensionals.

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Conèixer i aplicar els elements del llenguatge plàstic i visual inherents a tota representació, valorant les relacions que s'estableixen entre la forma i la comunicació. Emprar amb propietat la terminologia pròpia de la matèria.
2. Conèixer, comprendre, apreciar i valorar críticament diferents manifestacions culturals en el seu context, així com la producció, tant individual com col·lectiva, de projectes artístics.
3. Buscar informació de manera creativa i transformar-la en coneixement propi, relacionant-la i integrant-la amb els coneixements previs i la pròpia experiència personal.
4. Saber usar les eines, tècniques i recursos més adients per expressar fets, conceptes, emocions, sentiments i idees a través del llenguatge visual i plàstic i d'acord amb una intencionalitat comunicativa.
5. Elaborar projectes de creació visual i plàstica que combinin de manera unificada i coherent la forma, la tècnica i la significació.
6. Representar i dissenyar de manera esquemàtica i sintètica propostes gràfiques i visuals amb la finalitat d'evidenciar-ne l'estructura formal bàsica.
7. Utilitzar de manera creativa tècniques, materials bàsics, acabats i tractaments cromàtics en l'elaboració de composicions, establint una relació unificadora entre ells, en coherència amb unes intencions plàstiques i comunicatives personals.
8. Generar respostes múltiples, creatives i originals davant un problema de caràcter bidimensional o tridimensional, aprofitant diferents estímuls verbals, visuals, sonors o tàctils i el propi bagatge personal.
9. Desenvolupar un procés coherent davant d'una proposta artística, mostrant iniciativa i capacitat per aportar idees personals en el treball en grup, capacitat per planificar les tasques i una actitud oberta a l'experimentació i sensible a la intervenció de l'atzar, tot respectant les idees dels altres, així com els espais i materials de l'aula taller.
10. Fer servir amb creativitat les noves tecnologies com a eines integradores dels diferents llenguatges artístics, tant pel que fa al procés com en els resultats finals.